

Схвалено педагогічною радою
КЗ «Витязівський ліцей».
Протокол № 1 від 28.08. 2023 р.

Затверджено наказом
КЗ «Витязівський ліцей»
від 01.09.2023 р. №
Директор закладу:
Галина ПОДОПРИГОРА

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА

**КЗ «ВИТЯЗІВСЬКИЙ ЛІЦЕЙ»
КЕТРИСАНІВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ
КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ
НА 2023/2024 НАВЧАЛЬНИЙ РІК**

I. Загальні засади

Освітня програма закладу освітиє комплекс освітніх компонентів, спланованих і організованих закладом для досягнення учнями визначених відповідним Державним стандартом загальної середньої освіти результатів навчання.

Освітня програма КЗ «Витязівський ліцей» Кетрисанівської сільської ради Кіровоградської області (далі – заклад освіти) розроблена на виконання Законів України:

- «Про освіту»,
- «Про загальну середню освіту» (зі змінами),
- Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа » на період до 2029 року (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988- р.
- постанови Кабінету Міністрів України від 28 липня 2023 року «Про початок навчального року під час дії воєнного стану в Україні»;
- Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2020 №2205, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 10 листопада 2020 р. за №1111/35394.

У початкових класах освітній процес здійснюватиметься відповідно до:

- 1-2 клас – Державного стандарту початкової освіти (2019), Типової освітньої програми для учнів 1-2 класів закладів загальної середньої освіти, розробленої під керівництвом О. Я. Савченко (затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743),
- 3 – 4 клас - Державного стандарту початкової освіти (2019),Типової освітньої програми для учнів 3-4 класів закладів загальної середньої освіти, розробленої під керівництвом О. Я. Савченко (затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743).

У 5 – 11 класах закладів загальної середньої освіти освітній процес здійснюватиметься відповідно до:

- **5 - 6 клас** – Державного стандарту базової середньої освіти (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898);
- в **7– 9** класах – Державного стандарту базової середньої освіти (затвердженого Постановою КМУ від 23 листопада 2011 року №1392);
- *на рівні профільної середньої освіти* (в **10 – 11** класах) – Державного стандарту повної загальної середньої освіти (затвердженого Постановою КМУ від 23 листопада 2011 року №1392);

та типових освітніх програм:

- 5-6 клас - за Типовою освітньою програмою для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженою наказом Міністерства освіти і науки від 19 лютого 2021 року №235;
- 7-9 класи - за Типовими навчальними планами загальноосвітніх навчальних закладів II ступеня, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 20 квітня 2018 року № 405)

- *на рівні профільної середньої освіти* згідно Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня (затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 20.04. 2018 № 408 у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 28.11.2019 № 1493 зі змінами)

та враховує основні вимоги :

- листа МОН України від 16.08.2023р. №1\12186-23 «Про організацію 2023/2024 н.р.в закладах загальної середньої освіти»
- Положення про індивідуальну форму здобуття повної загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України 12.01.2016 № 8 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 10 лютого 2021 року № 160), зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2016 р. за № 184/28314;
- Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 08.09. 2020 № 1115, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 28 вересня 2020 р. за № 941/35224);

Освітня програма окреслює рекомендовані підходи до планування й організації єдиного комплексу освітніх компонентів для досягнення учнями обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом початкової загальної освіти та Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти» (далі – Державний стандарт).

Освітня програма визначає:

-загальний обсяг навчального навантаження, орієнтовну тривалість і можливі взаємозв'язки окремих предметів, зокрема їх інтеграції, а також логічної послідовності їх вивчення, які подані в рамках навчальних планів (додатки),

-очікувані результати навчання учнів подані в рамках навчальних програм, перелік яких наведено в таблиці 1; пропонований зміст навчальних програм, які мають гриф «Затверджено МОН України» і розміщені на офіційному веб-сайті МОН.

Тривалість уроків встановлюються відповідно до Закону України "Про загальну середню освіту".

Гранично допустиме навчальне навантаження учнів встановлюється відповідно до вимог чинних нормативних документів, що визначають санітарно-епідеміологічні вимоги до освітнього процесу та закладів освіти усіх форм власності.

Відповідно до постанов Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1392 «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти» та від 24 липня 2019 № 688 «Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти», Державного стандарту базової

середньої освіти (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898 години фізичної культури не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження учнів.

У відповідності до чинного законодавства освітній заклад здійснює освітній процес відповідно до рівнів освітніх програм ступенів освіти:

I ступінь - початкова освіта;

II ступінь – базова середня освіта;

III ступінь - повна загальна середня освіта.

У освітньому закладі передбачено організацію занять за індивідуальною формою навчання. Таку форму навчання буде організовано за потребою учнів та заявою батьків згідно з наказом МОН України від 12.01.2016 року №8 «Про затвердження Положення про індивідуальну форму навчання в загальноосвітніх навчальних закладах»

Учень 8 класу буде навчатися за індивідуальною формою навчання у зв'язку зі станом здоров'я. Учень буде навчатися за типовою програмою загальноосвітньої школи;

Мова навчання у ліцеї – українська; шкільна мережа становить 11 класів, кількість учнів -125.

Освітній процес здійснюється в 1 зміну при 5-денному робочому тижні на уроках тривалістю в 1 класі - 35 хвилин, в 2-4 класах - 40 хвилин, 5-11-х класах - 45 хвилин.

Враховуючи потреби учнів, побажання батьків та фахову підготовку педагогічних кадрів в 2023/2024 навчальному році вивчення навчальних предметів у 10 класі здійснюватиметься за профілем «Історія», у 11 класі за профілем «Українська мова. Українська література».

Структура навчального року

Відповідно до Закону України «Про загальну середню освіту» 2023/2024 навчальний рік розпочинається 1 вересня Першим уроком «Ми українці: честь і слава незламним» і закінчується не пізніше 1 липня 2024 року.

У закладі щоденно о 9 годині 00 хвилин буде проводитись загальнонаціональна хвилина мовчання за співвітчизниками, загиблими внаслідок збройної агресії російської федерації проти України (стаття 2 Указу Президента України № 143 від 16 березня 2022 року «Про загальнонаціональну хвилину мовчання за загиблими внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України», лист Міністерства освіти і Науки України від 16.03.2022 №1/3472-22).

Освітній процес організовується в безпечному освітньому середовищі. Організація освітнього процесу буде здійснюватись за очною формою.

Форма організації освітнього процесу може змінюватися впродовж навчального року в залежності від безпекової ситуації.

Навчальні заняття організовуються за семестровою системою:

I семестр з 1 вересня по 28 грудня 2023 року;

II семестр з 29 січня по 31 травня 2024 року;

Упродовж навчального року для учнів проводяться канікули:

зимові канікули з 29 грудня 2023 року по 28 січня 2024 року;

В залежності безпекової ситуації, кліматичних умов можливі зміни у структурі навчального року та графіку учнівських канікул.

Оцінювання результатів навчання учнів у закладах загальної середньої освіти урегульовано такими документами:

- Закон України «Про повну загальну середню освіту» (стаття 17);
- Порядок переведення учнів (вихованців) закладу загальної середньої освіти до наступного класу, затверджений наказом Міністерства освіти і науки України 14.07.2015 № 762 (у редакції наказів Міністерства освіти і науки України № 621 від 08.05.2019, № 268 від 01.03.2021), зареєстрований в Міністерстві юстиції України 30.07.2015 за № 924/27369;
- Методичні рекомендації щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 13 .07. 2021 р. № 813;
- Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 01 квітня 2022 р. № 289 (**чинні для 5-6 класів**);
- Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти (затверджені наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України 13 квітня 2011 р. № 329, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 11 травня 2011 р. за N 566/19304) (**чинні для 7 – 11 класів**);
- Орієнтовні вимоги оцінювання навчальних досягнень учнів із базових дисциплін у системі загальної середньої освіти, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 21.08. 2013 р. № 1222 із змінами, додаток 2 (**чинні для 7 – 11 класів**);
- Інструкція з ведення класного журналу 5-11(12)-х класів загальноосвітніх навчальних закладів, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 03.06. 2008 р. № 496.

Навчальний рік закінчується річним оцінюванням учнів, проведенням державної підсумкової атестації випускників початкової, основної та старшої школи, яка здійснюється відповідно до чинного законодавства України у терміни, визначені Міністерством освіти і науки України.

Внутрішня система забезпечення якості реалізується через

- поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти здійснюється впродовж семестру з метою оцінювання складових учнівської компетентності під час усіх видів занять та самостійної роботи учнів з вивчення навчальних предметів. Поточні результати навчальних досягнень здобувачів освіти фіксуються в класних журналах і доступні для перегляду та аналізу дирекції, класними керівниками, здобувачами освіти та їх батьками;
- підсумковий контроль в результаті навчання здобувачами освіти здійснюється у формі директорських контрольних робіт, ДПА, ЗНО.

Завданнями внутрішньої системи забезпечення якості освіти є:

- постійний моніторинг змісту освіти. Здійснення постійного моніторингу змісту освіти полягає у періодичному аналізі навчальних планів, програм навчальних дисциплін на предмет їх відповідності навчальним потребам здобувачів освіти;
- спостереження за реалізацією освітнього процесу;
- моніторинг технології навчання. Здійснення моніторингу технологій навчання полягає у визначенні ступенів відповідності методів, засобів, форм навчання, сучасним науково – педагогічним підходам та сучасній освітній парадигмі вітчизняної освіти, аналізі критеріїв оцінювання та ефективності засобів контролю навчальних досягнень учнів;
- моніторинг ресурсного потенціалу школи. Моніторинг ресурсного потенціалу школи полягає в аналізі відповідності матеріально – технічного, навчально – методичного та інформаційного ресурсів цілям заявлених освітніх програм, встановлення ефективності функціонування інформаційної системи школи;
- моніторинг управління ресурсами та процесами. Здійснення моніторингу управління ресурсами та процесами в навчальному закладі полягає у визначенні ефективності управління в навчальному процесі в цілому та окремих його складників (планування, організація, контроль, облік).
- контроль стану прозорості освітньої діяльності та оприлюднення інформації щодо її результатів;
- розроблення рекомендацій щодо покращення даної діяльності, участь у стратегічному плануванні.

Організація внутрішньої системи якості освіти у КЗ «Витязівський ліцей».

Організація внутрішньої системи забезпечення якості освіти в освітньому закладі здійснюється на таких рівнях:

1. Рівень управлінської діяльності, навчально-методичне забезпечення освітнього процесу, виховна робота у закладі .
2. Процеси управління ресурсами, підготовка та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, матеріально-технічне та інформаційне забезпечення. Дотримання правил безпеки життєдіяльності.
3. Рівень стратегічного управління (постійне покращення і контроль якості) орієнтований на підвищення ефективності та результативності управління. Він представлений процесом діяльності педагогічної ради.

II. Освітня програма школи I ступеня

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей та розвиток самостійності, творчості, допитливості, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві, продовження навчання в основній школі.

Освітню програму для 1-4 класів складено відповідно до Закону України «Про освіту», Державного стандарту початкової освіти, наказів МОН України від 12.08.2022 № 743 « Про затвердження типових освітніх та навчальних програм для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти» , від 12.08.2022 № 743« Про затвердження типових освітніх та навчальних програм для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти».

У програмі визначено вимоги до конкретних очікуваних результатів навчання; коротко вказано відповідний зміст кожного навчального предмета чи інтегрованого курсу.

Освітня програма для 1-4 класів

Освітню програму для 1- 4 класів складено у відповідності до вимог Державного стандарту початкової освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 21.02. 2018 № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 № 688 «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти») на основі Типової освітньої програми для закладів загальної середньої освіти (1-2 клас), та (3-4 клас) розробленою під керівництвом О.Я. Савченко, затвердженою рішенням колегії МОН України від 22.02.2018, протокол №2/2-2 від 22.02.2018, та наказом МОН України від 12.08.2022 № 743.

У програмі визначено вимоги доконкретних очікуваних результатів навчання; коротко вказано відповідний зміст кожного навчального предмета чи інтегрованого курсу.

Програму побудовано із врахуванням таких принципів:

- дитиноцентрованості і природовідповідності;
- узгодження цілей, змісту і очікуваних результатів навчання;
- науковості, доступності і практичної спрямованості змісту;
- наступності і перспективності навчання;
- взаємозв'язаного формування ключових і предметних компетентностей;
- логічної послідовності і достатності засвоєння учнями предметних компетентностей;
- можливостей реалізації змісту освіти через предмети або інтегровані курси;
- творчого використання вчителем програми залежно від умов навчання;
- адаптації до індивідуальних особливостей, інтелектуальних і фізичних можливостей, потреб та інтересів дітей.

Зміст програми має потенціал для формування у здобувачів таких **ключових компетентностей**:

- 1) вільне володіння державною мовою;
- 2) здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами;
- 3) математична компетентність;
- 4) компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій;
- 5) інноваційність;
- 6) екологічна компетентність;
- 7) інформаційно-комунікаційна компетентність;
- 8) навчання впродовжиття;
- 9) громадянські та соціальні компетентності;
- 10) культурна компетентність;
- 11) підприємливість та фінансова грамотність.

Спільними для всіх ключових компетентностей є такі **вміння**: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно

обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики.

Вимоги до дітей, які розпочинають навчання у початковій школі, враховують досягнення попереднього етапу їхнього розвитку.

Розподіл навчальних годин за темами, розділами, вибір форм і методів навчання вчитель визначає самостійно, враховуючи конкретні умови роботи, забезпечуючи водночас досягнення конкретних очікуваних результатів, зазначених у програмі.

Для дітей з особливими потребами тривалість здобуття початкової освіти може бути подовжена.

Очікувані результати навчання здобувачів освіти.

Відповідно до мети та загальних цілей, окреслених у Державному стандарті, визначено завдання, які має реалізувати вчитель у рамках кожної освітньої галузі.

Результати навчання повинні робити внесок у формування ключових компетентностей учнів. Спільними для всіх ключових компетентностей є такі **вміння**: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами.

Враховуючи інтегрований характер компетентності, у процесі реалізації освітньої програми використовуються **внутрішньопредметні і міжпредметні зв'язки**, які сприяють цілісності результатів початкової освіти та переносу умінь у нові ситуації.

Вимоги до осіб, які можуть розпочинати здобуття початкової освіти. Початкова освіта здобувається, як правило, з шести років (відповідно до Закону України «Про освіту»).

Особи з особливими освітніми потребами можуть розпочинати здобуття освіти за інших умов

Перелік освітніх галузей.

Освітню програму укладено за такими освітніми галузями:

Мовно-літературна

Математична,

Природнича

Технологічна

Інформатична

Соціальна і здоров'язбережувальна,

Громадянська і історична

Мистецька

Фізкультурна

Рекомендовані форми організації освітнього процесу. Основними формами організації освітнього процесу є різні типи уроку, екскурсії, віртуальні подорожі, спектаклі, квести, які вчитель організує у межах уроку або в позаурочний час.

Опис та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти. Система внутрішнього забезпечення якості складається з наступних компонентів:

кадрове забезпечення освітньої діяльності;
навчально-методичне забезпечення освітньої діяльності;
матеріально-технічне забезпечення освітньої діяльності;
якість проведення навчальних занять;
моніторинг досягнення учнями результатів навчання компетентностей).

Контроль і оцінювання навчальних досягнень здобувачів здійснюються на суб'єкт-суб'єктних засадах, що передбачає систематичне відстеження їхнього індивідуального розвитку у процесі навчання та набуває для здобувачів формувального характеру. Контроль спрямований на пошук ефективних шляхів поступу кожного здобувача у навчанні, а визначення особистих результатів здобувачів не передбачає порівняння із досягненнями інших і не підлягає статистичному обліку з боку адміністративних органів.

Упродовж навчання здобувачі освіти опановують способи самоконтролю, саморефлексії і самооцінювання, що сприяє вихованню відповідальності, розвитку інтересу, своєчасному виявленню прогалин у знаннях, уміннях, навичках та їх корекції.

Навчальні досягнення здобувачів у 1-4 класах підлягають вербальному, формувальному оцінюванню.

Формувальне оцінювання має на меті: підтримати навчальний розвиток дітей; вибудовувати індивідуальну траєкторію їхнього розвитку; діагностувати досягнення на кожному з етапів процесу навчання; вчасно виявляти проблеми й запобігати їх нашаруванню; аналізувати хід реалізації навчальної програми й ухвалювати рішення щодо корегування програми і методів навчання відповідно до індивідуальних потреб дитини; мотивувати прагнення здобути максимально можливі результати; виховувати ціннісні якості особистості, бажання навчатися, не боятися помилок, переконання у власних можливостях і здібностях.

Загальний обсяг навчального навантаження для:

- учнів 1 класу складає 805 годин/навчальний рік;
- учнів 2 класу складає 875 годин/навчальний рік;
- учнів 3 класу складає 910 годин/навчальний рік;
- учнів 4 класу складає 910 годин/навчальний рік;

Детальний розподіл навчального навантаження на тиждень окреслено у навчальному плані для 1-4 класів (додаток 1).

**Навчальний план початкової школи
КЗ «Витязівський ліцей»
на 2023/2024 навчальний рік**

- 1-2 класи – за Типовою освітньою програмою , розробленою під керівництвом О. Я. Савченко, затвердженою наказом МОН України від 12.08.2022 № 743
- 3-4 класи – за Типовою освітньою програмою , розробленою під керівництвом О. Я. Савченко для закладів загальної середньої освіти, затвердженою наказом МОН України від 12.08.2022 № 743

Освітня галузь	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень				
		1	2	3	4	Разом
Мовно-літературна	Українська мова та література	7	6	7	7	27
	Іноземна мова	2	3	3	3	11
Математична	Математика	4	5	5	5	19
	Я досліджую світ	3	3	3	3	12
Мистецька	Мистецтво	2	2	2	2	8
Технологічна	Дизайн і технології	1	1	1	1	4
Інформатична	Інформатика	-	1	1	1	3
Фізкультурна	Фізична культура	3	3	3	3	12
Усього		22	24	25	25	96

III. Освітня програма школи II ступеня

Освітня програма школи II ступеня (базова середня освіта) розроблена на виконання Закону України «Про освіту»,

- **5- 6 клас** – Державного стандарту базової середньої освіти (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898);
- в **7 – 9 класах** – Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти (затвердженого Постановою КМУ від 23 листопада 2011 року №1392);

та типових освітніх програм:

- у 5-6 класі – Типової освітньої програми для 5 – 9 класів закладів загальної середньої освіти (затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 19.02. 2021 № 235),
- у 7 – 9 класах – Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти II ступеня (затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 20.04. 2018 № 405);

Загальний обсяг навчального навантаження для учнів 5-6 класів закладів загальної середньої освіти орієнтоване на «рекомендований» навчальний час, визначений базовим навчальним планом Державного стандарту для вивчення певної освітньої галузі на адаптаційному та предметному циклах навчання базової середньої освіти.

Кількість навчальних годин на вивчення кожної освітньої галузі, відповідно до пункту 26 Державного стандарту, визначає заклад освіти в межах заданого діапазону «мінімального» та «максимального» навчального навантаження. Кількість навчальних годин на вивчення кожної освітньої галузі заклад освіти може зменшувати, включно до мінімального показника. Сума годин на вивчення всіх освітніх галузей у навчальному плані закладу загальної середньої освіти не повинна перевищувати загальнорічної кількості навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи), визначеної базовим навчальним планом, з дотриманням вимог гранично допустимого річного навчального навантаження учнів.

Детальний розподіл навчального навантаження на тиждень окреслено у навчальному плані для 5-9 класів (додаток 2).

**Навчальний план основної школи
комунального закладу «Витязівський ліцей»
на 2023/2024 навчальний рік**

(5-6 клас - за Типовою освітньою програмою для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженою наказом Міністерства освіти і науки від 19 лютого 2021 року №235;

7-9 класи-за Типовими навчальними планами загальноосвітніх навчальних закладів II ступеня, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 20 квітня 2018 року № 405)

Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень					Разом
	5 клас	6 клас	7 клас	8 клас	9 клас	
Українська мова	4	4	2.5	2	2	14,5
Українська література	2	2	2	2	2	10
Англійська мова	3,5	3,5	3	3	3	16
Зарубіжна література	1,5	1,5	2	2	2	9
Вступ до історії України та громадянської освіти	1	-	-	-	-	1
Історія України	-	-	1	1.5	1.5	4
Всесвітня історія	-	-	1	1	1	3
Історія України. Всесвітня історія	-	2	-	-	-	2
Правознавство	-	-	-	-	1	1
Математика	5	5	-	-	-	10
Алгебра	-	-	2	2	2	6
Геометрія			2	2	2	6
Пізнаємо природу	2	2	-	-	-	4
Біологія	-	-	2	2	2	6
Географія	-	2	2	2	1,5	7,5
Фізика	-	-	2	2	3	7
Хімія	-	-	1,5	2	2	5.5
Музичне мистецтво	1	1	1	-	-	3
Мистецтво	-	-	-	1	1	2
Образотворче мистецтво	1	1	1	-	-	3
Інформатика	1,5	1,5	1	2	2	8
Технології	2	2	-	-	-	4
Трудове навчання	-	-	1	1	1	3
Здоров'я, безпека та добробут	1	1	-	-	-	2
Вчимося жити разом	0,5	0,5	-	-	-	1
Основи здоров'я	-	-	1	1	1	3
Фізична культура	3	3	3	3	3	15
Разом	29	32	31	31.5	33	156,5

Очікувані результати навчання здобувачів освіти.

Відповідно до мети та загальних цілей, окреслених у Державному стандарті, визначено завдання, які має реалізувати вчитель у рамках кожної освітньої галузі.

№ з/п	Ключові компетентності	Компоненти
1	Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами	Уміння: ставити запитання і розпізнавати проблему; міркувати, робити висновки на основі інформації, поданої в різних формах (у текстовій формі, таблицях, діаграмах, на графіках); розуміти, пояснювати і перетворювати тексти задач (усно і письмово), грамотно висловлюватися рідною мовою; доречно та коректно вживати в мовленні термінологію з окремих предметів, чітко, лаконічно та зрозуміло формулювати думку, аргументувати, доводити правильність тверджень; уникнення невірних іншомовних запозичень у спілкуванні на тематику окремого предмета; поповнювати свій словниковий запас. Ставлення: розуміння важливості чітких та лаконічних формулювань. Навчальні ресурси: означення понять, формулювання властивостей, доведення правил, теорем
2	Спілкування іноземними мовами	Уміння: здійснювати спілкування в межах сфер, тем і ситуацій, визначених чинною навчальною програмою; розуміти на слух зміст автентичних текстів; читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту; здійснювати спілкування у письмовій формі відповідно до поставлених завдань; використовувати у разі потреби невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів; ефективно взаємодіяти з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування. Ставлення: критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб; висловлювати свої думки, почуття та ставлення; адекватно використовувати досвід, набутий у вивченні рідної мови та інших навчальних предметів, розглядаючи його як засіб усвідомленого оволодіння іноземною мовою; обирати й застосовувати доцільні комунікативні стратегії відповідно до різних потреб; ефективно користуватися навчальними стратегіями для самостійного вивчення іноземних мов.

		Навчальні ресурси: підручники, словники, довідкова література, мультимедійні засоби, адаптовані іншомовні тексти.
3	Математична компетентність	Уміння: оперувати текстовою та числовою інформацією; встановлювати відношення між реальними об'єктами навколишньої дійсності (природними, культурними, технічними тощо); розв'язувати задачі, зокрема практичного змісту; будувати і досліджувати найпростіші математичні моделі реальних об'єктів, процесів і явищ, інтерпретувати та оцінювати результати; прогнозувати в контексті навчальних та практичних задач; використовувати математичні методи у життєвих ситуаціях. Ставлення: усвідомлення значення математики для повноцінного життя в сучасному суспільстві, розвитку технологічного, економічного й оборонного потенціалу держави, успішного вивчення інших предметів. Навчальні ресурси: розв'язування математичних задач, іовов'язково таких, що моделюють реальні життєві ситуації
4	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	Уміння: розпізнавати проблеми, що виникають у довкіллі; будувати та досліджувати природні явища і процеси; послуговуватися технологічними пристроями. Ставлення: усвідомлення важливості природничих наук як універсальної мови науки, техніки та технологій. усвідомлення ролі наукових ідей в сучасних інформаційних технологіях Навчальні ресурси: складання графіків та діаграм, які ілюструють функціональні залежності результатів впливу людської діяльності на природу
5	Інформаційно-цифрова компетентність	Уміння: структурувати дані; діяти за алгоритмом та складати алгоритми; визначати достатність даних для розв'язання задачі; використовувати різні знакові системи; знаходити інформацію та оцінювати її достовірність; доводити істинність тверджень. Ставлення: критичне осмислення інформації та джерел її отримання; усвідомлення важливості інформаційних технологій для ефективного розв'язування математичних задач. Навчальні ресурси: візуалізація даних, побудова графіків та діаграм за допомогою програмних засобів
6	Уміння вчитися впродовж життя	Уміння: визначати мету навчальної діяльності, відбирати й застосовувати потрібні знання та способи діяльності для досягнення цієї мети; організовувати та планувати свою навчальну діяльність; моделювати власну освітню траєкторію, аналізувати, контролювати,

		коригувати та оцінювати результати своєї навчальної діяльності; доводити правильність власного судження або визнавати помилковість. Ставлення: усвідомлення власних освітніх потреб та цінності нових знань і вмінь; зацікавленість у пізнанні світу; розуміння важливості вчитися впродовж життя; прагнення до вдосконалення результатів своєї діяльності. Навчальні ресурси: моделювання власної освітньої траєкторії
7	Ініціативність і підприємливість	Уміння: генерувати нові ідеї, вирішувати життєві проблеми, аналізувати, прогнозувати, ухвалювати оптимальні рішення; використовувати критерії раціональності, практичності, ефективності та точності, з метою вибору найкращого рішення; аргументувати та захищати свою позицію, дискутувати; використовувати різні стратегії, шукаючи оптимальних способів розв'язання життєвого завдання. Ставлення: ініціативність, відповідальність, упевненість у собі; переконаність, що успіх команди – це й особистий успіх; позитивне оцінювання та підтримка конструктивних ідей інших. Навчальні ресурси: завдання підприємницького змісту (оптимізаційні задачі)
8	Соціальна і громадянська компетентності	Уміння: висловлювати власну думку, слухати і чути інших, оцінювати аргументи та змінювати думку на основі доказів; аргументувати та відстоювати свою позицію; ухвалювати аргументовані рішення в життєвих ситуаціях; співпрацювати в команді, виділяти та виконувати власну роль в командній роботі; аналізувати власну економічну ситуацію, родинний бюджет; орієнтуватися в широкому колі послуг і товарів на основі чітких критеріїв, робити споживчий вибір, спираючись на різні дані. Ставлення: ощадливість і поміркованість; рівне ставлення до інших незалежно від статків, соціального походження; відповідальність за спільну справу; налаштованість на логічне обґрунтування позиції без передчасного переходу до висновків; повага до прав людини, активна позиція щодо боротьби із дискримінацією. Навчальні ресурси: завдання соціального змісту

9	Обізнаність і самовираження у сфері культури	Уміння: грамотно і логічно висловлювати свою думку, аргументувати та вести діалог, враховуючи національні та культурні особливості співрозмовників та дотримуючись етики спілкування і взаємодії; враховувати художньо-естетичну складову при створенні продуктів своєї діяльності (малюнків, текстів, схем тощо). Ставлення: культурна самоідентифікація, повага до культурного розмаїття у глобальному суспільстві; усвідомлення впливу окремого предмета на людську культуру та розвиток суспільства. Навчальні ресурси: математичні моделі в різних видах мистецтва
10	Екологічна грамотність і здорове життя	Уміння: аналізувати і критично оцінювати соціально-економічні події в державі на основі різних даних; враховувати правові, етичні, екологічні і соціальні наслідки рішень; розпізнавати, як інтерпретації результатів вирішення проблем можуть бути використані для маніпулювання. Ставлення: усвідомлення взаємозв'язку кожного окремого предмета та екології на основі різних даних; осягнення та бережливе відношення до природних ресурсів, чистоти довкілля та дотримання санітарних норм побуту; розгляд порівняльної характеристики щодо вибору здорового способу життя; власна думка та позиція до зловживань алкоголю, нікотину тощо. Навчальні ресурси: навчальні проекти, завдання соціально-економічного, екологічного змісту; задачі, які сприяють усвідомленню цінності здорового способу життя

Вимоги до осіб, які розпочали здобуття базової середньої освіти.

Базова середня освіта здобувається, як правило, після здобуття початкової освіти. Діти, які здобули початкову освіту на 1 вересня поточного навчального року, повинні розпочинати здобуття базової середньої освіти цього ж навчального року.

Особи з особливими освітніми потребами можуть розпочинати здобуття базової середньої освіти за інших умов.

Перелік освітніх галузей.

Типову освітню програму укладено за такими освітніми галузями:

Мови і літератури

Суспільствознавство

Мистецтво

Математика

Природознавство

Технології

Здоров'я і фізична культура

Логічна послідовність вивчення предметів розкривається у відповідних навчальних програмах

Рекомендовані навчальні програми:

5-6 клас – модельні навчальні програми, яким надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» наказом від 12.07.2021 № 795 (зі змінами, внесеними у додаток наказами Міністерства освіти і науки України від 10.08. 2021 р., № 898, від 29.09. 2021 р. № 1031, від 13.12. 2021 р. №1358, від 02.02. 2022 р. № 96, від 09.02. 2022 № 143, від 11.04. 2022 р. № 324)

Наш заклад обрав такі модельні програми:

- українська мова – Заболотний В. В., Лавренчук В. П.;
- українська література – Архипова В. П., Січкарь С. І.;
- англійська мова- Редько В. Г., Шаленко О. П.;
- зарубіжна література- Ніколенко О. М., Ісаєва О. О.;
- вчимося жити разом - Пономаренко В. С., Воронцова Т. В.;
- здоров'я, безпека та добробут - Пономаренко В. С., Воронцова Т. В.;
- фізична культура- Педан О. С., Коломоєць Г. А.;
- інформатика – Ривкінд Й. А., Лисенко Т. І.;
- пізнаємо природу – Біда Д. Д., Гільберг Т. Г.;
- математика- Істер О. С.;
- мистецтво – Масол Л. М., Просіна О. В.;
- вступ до історії України та громадянської освіти – Бурлака О. В., Власова Н. С.
- технології- Терещук А. І., Абрамова О. В..

7 – 9 класи - навчальні програми, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804 «Про оновлені навчальні програми для учнів 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів» (зі змінами, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 03.08.2022 № 698);

Перелік

оновлених навчальних програм для 7 – 9 класів
закладів загальної середньої освіти, яким надано гриф
«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»
(затверджені наказом МОН від 03.08.2022р. № 698)

№ з/п	Назва навчальної програми
1.	Українська мова
2.	Українська література
3.	Біологія
4.	Географія
5.	Зарубіжна література
6.	Інформатика
7.	Історія України. Всесвітня історія
8	Математика

9	Англійська мова
10	Основи здоров'я
11.	Природознавство
12.	Трудове навчання
13.	Фізика
14.	Фізична культура
15	Хімія
16	Мистецтво
17	Основи правознавства

III. Освітня програма школи III ступеня

Типова освітня програма закладів загальної середньої освіти III ступеня (профільна середня освіта) розроблена на виконання Закону України «Про освіту» та постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1392 «Про затвердження Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти» на основі Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня, затвердженої наказом МОН України від 20.04.2018 року №408 (у редакції наказу МОН від 28.11.2019 №1493 зі змінами , внесеними наказом МОН від 31.03.2020 року № 464)

Типова освітня програма профільної середньої освіти (далі - Типова освітня програма) окреслює рекомендовані підходи до планування й організації закладом освіти єдиного комплексу освітніх компонентів для досягнення учнями обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти (далі – Державний стандарт).

Типова освітня програма визначає:

загальний обсяг навчального навантаження, орієнтовну тривалість і можливі взаємозв'язки окремих предметів, факультативів, курсів за вибором тощо, зокрема їх інтеграції, а також логічної послідовності їх вивчення які натеper подані в рамках навчальних планів

очікувані результати навчання учнів подані в рамках навчальних програм; пропонований зміст окремих предметів, які мають гриф «Затверджено Міністерством освіти і науки України» і розміщені на офіційному веб-сайті МОН);

рекомендовані форми організації освітнього процесу та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості освіти;

Вимоги до осіб, які розпочинають здобуття профільної середньої освіти. Профільна середня освіта здобувається, як правило, після здобуття базової середньої освіти. Діти, які здобули базовусередню освіту та успішно склали державну підсумкову атестацію, на 1 вересня поточного навчального року повинні розпочинати здобуття профільної середньої освіти цього ж навчального року.

Особи з особливими освітніми потребами можуть розпочинати здобуття профільної середньої освіти за інших умов.

Перелік освітніх галузей. Типову освітню програму укладено за такими освітніми галузями:

Мови і літератури

Суспільствознавство

Математика

Природознавство

Технології

Здоров'я і фізична культура

Логічна послідовність вивчення предметів розкривається у відповідних навчальних програмах.

Перелік навчальних програм

для учнів закладів загальної середньої освіти III ступеня

(затверджені наказами МОН від 23.10.2017 № 1407

та від 24.11.2017 № 1539 (зі змінами, внесеними наказом Міністерства освіти і науки

України від 03.08.2022 № 698

№ з/п	Назва навчальної програми	Рівень вивчення 10 клас	Рівень вивчення 11 клас
1.	Українська мова	Рівень стандарту	Профільний рівень
2.	Українська література	Рівень стандарту	Профільний рівень
3.	Всесвітня історія	Профільний рівень	Рівень стандарту
4.	Географія	Рівень стандарту	Рівень стандарту
5.	Громадянська освіта (інтегрований курс)	Рівень стандарту	
6.	Зарубіжна література	Рівень стандарту	Рівень стандарту
7.	Захист України	Рівень стандарту	Рівень стандарту
8.	Інформатика	Рівень стандарту	Рівень стандарту
9.	Історія України	Профільний рівень	Рівень стандарту

10.	Математика (алгебра і початки аналізу та геометрія)	Рівень стандарту	Рівень стандарту
12.	Технології	Рівень стандарту	Рівень стандарту
	Біологія і екологія	Рівень стандарту	Рівень стандарту
14.	Фізика і астрономія (авторський колектив під керівництвом Локтева В. М.)	Рівень стандарту	Рівень стандарту
15	Фізична культура	Рівень стандарту	Рівень стандарту
16	Хімія	Рівень стандарту	Рівень стандарту

Загальний обсяг навчального навантаження та орієнтовна тривалість і можливі взаємозв'язки освітніх галузей, предметів, дисциплін.

Загальний обсяг навчального навантаження здобувачів профільної середньої освіти для 10-11-х класів складає 2660 годин/навчальний рік: для 10-х класів – 1330 годин/навчальний рік, для 11-х класів – 1330 годин/навчальний рік. Детальний розподіл навчального навантаження на тиждень окреслено у навчальному плані закладів загальної середньої освіти III ступеня (додаток 3).

Із запропонованого переліку вибірково- обов'язкових предметів («Інформатика», «Технології», «Мистецтво») учні обрали два предмети «Інформатику», «Технології», що вивчаються у 10-11 класах.

У 10 класі «Інформатика» - 2 години, «Технології» - 1 година на тиждень

У 11 класі «Інформатика» - 1 година, «Технології» - 2 години на тиждень

Навчальний план для 10-11 класів розроблено відповідно до Державного стандарту. Він містить загальний обсяг навчального навантаження та тижневі години на вивчення базових предметів, вибірково-обов'язкових предметів, профільних предметів.

Частину навчальних годин навчального плану призначено для забезпечення профільного спрямування навчання в старшій школі. (додаток 3)

Зміст профілю навчання реалізується системою окремих предметів і курсів:

- базові та вибірково-обов'язкові предмети, що вивчаються на рівні стандарту;
- профільні предмети, що вивчаються на профільному рівні.

Рішення про розподіл годин для формування відповідного профілю навчання приймає заклад освіти, враховуючи освітні потреби учнів, кадрове забезпечення, матеріально-технічну базу тощо.

Зміст профілю навчання реалізується системою окремих предметів і курсів:

- базові та вибірково-обов'язкові предмети, що вивчаються на рівні стандарту;
- профільні предмети, що вивчаються на профільному рівні.

Додаток 3

Навчальний план старшої школи комунального закладу «Витязівський ліцей» на 2023/2024 навчальний рік

- для 10 класу - Навчальний план закладів загальної середньої освіти з навчанням українською мовою згідно Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня, затвердженими наказом МОН України від 20.04.2018 № 408. Профіль «Історичний»

для 11 класу - Навчальний план закладів загальної середньої освіти з навчанням українською мовою згідно Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня, затвердженими наказом МОН України від 20.04.2018 № 408. Профіль «Філологічний. Українська мова та література»

Предмети	Кількість годин на тиждень		Всього
	10 клас	11 клас	
Українська мова	2	4	6
Українська література	2	4	6
Зарубіжна література	1	1	2
Англійська мова	2	2	4
Історія України	3	1,5	4,5
Всесвітня історія	3	1	4
Громадянська освіта	2	-	2
Математика (алгебра і початки аналізу та геометрія)	3	3	6
Біологія і екологія	2	2	4
Географія	1,5	1	2,5
Фізика	3	3	6
Астрономія	-	1	1
Хімія	1,5	2	3,5
Технології	1	2	3
Інформатика	2	1	3
Фізична культура	3	3	6
Захист Вітчизни	1,5	1,5	3
Всього	33,5	33	66,5

Очікувані результати навчання здобувачів освіти.

Відповідно до мети та загальних цілей, окреслених у Державному стандарті, визначено завдання, які має реалізувати вчитель у рамках кожної освітньої галузі. Результати навчання повинні робити внесок у формування ключових компетентностей учнів.

№ з/п	Ключові компетентності	Компоненти

1	С п і л к у в а н н я д е р ж а в н о ю м о в о ю	Уміння: ставити запитання і розпізнавати проблему; міркувати, робити висновки на основі інформації, поданої в різних формах (у текстовій формі, таблицях, діаграмах, на графіках); розуміти, пояснювати і перетворювати тексти задач (усно і письмово), грамотно висловлюватися рідною мовою; доречно та коректно вживати в мовленні термінологію з окремих предметів, чітко, лаконічно та зрозуміло формулювати думку, аргументувати, доводити правильність тверджень; уникнення невнормованих іншомовних запозичень у спілкуванні на тематику окремого предмета; поповнювати свій словниковий запас. Ставлення: розуміння важливості чітких та лаконічних формулювань. Навчальні ресурси: означення понять, формулювання властивостей, доведення правил, теорем
2	Спілк уван ня інозе мним и мова ми	Уміння: здійснювати спілкування в межах сфер, тем і ситуацій, визначених чинною навчальною програмою; розуміти на слух зміст автентичних текстів; читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту; здійснювати спілкування у письмовій формі відповідно до поставлених завдань; використовувати у разі потреби невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів; обирати й застосовувати доцільні комунікативні стратегії відповідно до різних потреб. Ставлення: критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб; висловлювати свої думки, почуття та ставлення; ефективно взаємодіяти з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування; ефективно користуватися навчальними стратегіями для самостійного вивчення іноземних мов; адекватно використовувати досвід, набутий у вивченні рідної мови та інших навчальних предметів, розглядаючи його як засіб усвідомленого оволодіння іноземною мовою. Навчальні ресурси: підручники, словники, довідкова література, мультимедійні засоби, адаптовані іншомовні тексти.

3	Математична компетентність	Уміння: оперувати текстовою та числовою інформацією; встановлювати відношення між реальними об'єктами навколишньої дійсності (природними, культурними, технічними тощо); розв'язувати задачі, зокрема практичного змісту; будувати і досліджувати найпростіші математичні моделі реальних об'єктів, процесів і явищ, інтерпретувати та оцінювати результати; прогнозувати в контексті навчальних та практичних задач; використовувати математичні методи у життєвих ситуаціях. Ставлення: усвідомлення значення математики для повноцінного життя в сучасному суспільстві, розвитку технологічного, економічного й оборонного потенціалу держави, успішного вивчення інших предметів. Навчальні ресурси: розв'язування математичних задач, і обов'язково таких, що моделюють реальні життєві ситуації
4	Основи компетентності у природничих науках і технологіях	Уміння: розпізнавати проблеми, що виникають у довкіллі; будувати та досліджувати природні явища і процеси; послуговуватися технологічними пристроями. Ставлення: усвідомлення важливості природничих наук як універсальної мови науки, техніки та технологій. усвідомлення ролі наукових ідей в сучасних інформаційних технологіях Навчальні ресурси: складання графіків та діаграм, які ілюструють функціональні залежності результатів впливу людської діяльності на природу
5	Інформаційна культура	Уміння: структурувати дані; діяти за алгоритмом та складати алгоритми; визначати достатність даних для розв'язання задачі; використовувати різні знакові системи; знаходити інформацію та оцінювати її достовірність; доводити істинність тверджень. Ставлення: критичне осмислення інформації та джерел її отримання; усвідомлення важливості інформаційних технологій для ефективного розв'язування математичних задач. Навчальні ресурси: візуалізація даних, побудова графіків та діаграм за допомогою програмних засобів

	ц и ф р о в а к о м п е т е н т н і с т ь	
6	Ум ін ня вч ит ис я вп ро до вж жи ття	Уміння: визначати мету навчальної діяльності, відбирати й застосовувати потрібні знання та способи діяльності для досягнення цієї мети; організовувати та планувати свою навчальну діяльність; моделювати власну освітню траєкторію, аналізувати, контролювати, коригувати та оцінювати результати своєї навчальної діяльності; доводити правильність власного судження або визнавати помилковість. Ставлення: усвідомлення власних освітніх потреб та цінності нових знань і вмінь; зацікавленість у пізнанні світу; розуміння важливості вчитися впродовж життя; прагнення до вдосконалення результатів своєї діяльності. Навчальні ресурси: моделювання власної освітньої траєкторії.
7	Іні ціа ти вні сть і під пр іє мл иві сть	Уміння: генерувати нові ідеї, вирішувати життєві проблеми, аналізувати, прогнозувати, ухвалювати оптимальні рішення; використовувати критерії раціональності, практичності, ефективності та точності, з метою вибору найкращого рішення; аргументувати та захищати свою позицію, дискутувати; використовувати різні стратегії, шукаючи оптимальних способів розв'язання життєвого завдання. Ставлення: ініціативність, відповідальність, упевненість у собі; переконаність, що успіх команди – це й особистий успіх; позитивне оцінювання та підтримка конструктивних ідей інших. Навчальні ресурси: завдання підприємницького змісту (оптимізаційні задачі).

8	Соціальна і громадянська компетентності	Уміння: висловлювати власну думку, слухати і чути інших, оцінювати аргументи та змінювати думку на основі доказів; аргументувати та відстоювати свою позицію; ухвалювати аргументовані рішення в життєвих ситуаціях; співпрацювати в команді, виділяти та виконувати власну роль в командній роботі; аналізувати власну економічну ситуацію, родинний бюджет; орієнтуватися в широкому колі послуг і товарів на основі чітких критеріїв, робити споживчий вибір, спираючись на різні дані. Ставлення: ощадливість і поміркованість; рівне ставлення до інших незалежно від статків, соціального походження; відповідальність за спільну справу; налаштованість на логічне обґрунтування позиції без передчасного переходу до висновків; повага до прав людини, активна позиція щодо боротьби із дискримінацією. Навчальні ресурси: завдання соціального змісту.
9	Обізнаність і самовираження у сфері	Уміння: грамотно і логічно висловлювати свою думку, аргументувати та вести діалог, враховуючи національні та культурні особливості співрозмовників та дотримуючись етики спілкування і взаємодії; враховувати художньо-естетичну складову при створенні продуктів своєї діяльності (малюнків, текстів, схем тощо). Ставлення: культурна самоідентифікація, повага до культурного розмаїття у глобальному суспільстві; усвідомлення впливу окремого предмета на людську культуру та розвиток суспільства. Навчальні ресурси: математичні моделі в різних видах мистецтва.

	і к у л ь т у р и	
10	Е к о л о г і ч н а г р а м о т н і с т ь і з д о р о в е ж и т т я	Уміння: аналізувати і критично оцінювати соціально-економічні події в державі на основі різних даних; враховувати правові, етичні, екологічні і соціальні наслідки рішень; розпізнавати, як інтерпретації результатів вирішення проблем можуть бути використані для маніпулювання. Ставлення: усвідомлення взаємозв'язку окремого предмета та екології на основі різних даних; ощадне та бережливе відношення до природних ресурсів, чистоти довкілля та дотримання санітарних норм побуту; розгляд порівняльної характеристики щодо вибору здорового способу життя; власна думка та позиція до зловживань алкоголю, нікотину тощо. Навчальні ресурси: навчальні проекти, завдання соціально-економічного, екологічного змісту; задачі, які сприяють усвідомленню цінності здорового способу життя.